

Corneille Pierre

Autorka textu: Marta Balážová

Charakteristika jednou vetou:

Významný francúzsky dramatik a básnik, žil a tvoril v 17. storočí - v prechodnom období medzi barokom a klasicizmom; písal komédie i tragédie, v jeho dramatickej tvorbe sa situačné prvky postupne menia na charakterové.

Životopisné údaje:

Pierre Corneille sa narodil 6. júna 1606 vo francúzskom meste Rouene v rodine advokáta ako druhé z ôsmich detí. Aj on po vzore svojho otca vyštudoval právo a stal sa advokátom, svojej profesii sa však príliš nevenoval. Žil veselým životom, písal drobné verše a v roku 1629 zaznamenal v Paríži svoj prvý úspech ako dramatik komédiou *Melita*. V rokoch 1628 - 1650 pôsobil ako kráľovský advokát a žil spolu s mladším bratom Thomasom v rodnom dome. Obaja písali divadelné hry. V roku 1662 sa presťahoval do Paríža, kde prežil ešte dve desaťročia úspechov i sklamaní. Zobrali mu aj kráľovskú finančnú podporu za nepriamu kritiku stupňujúceho sa absolutizmu Ľudovíta XIV. Zomrel v chudobe (možno len v ústraní) 1. októbra 1684 vo svojom dome v Paríži.

Diela:

S prvou komédiou **Melita** v roku 1629 mal Corneille v Paríži veľký úspech. Napísal ju vraj ako poctu svojej prvej tajnej láske, Madame du Pont. V prvom období svojej tvorby vytvoril ešte komédie **Vdova** (1633), **Kráľovské námestie** (1635), **Komické ilúzie** (1636). Sú to poetické a hravé diela, realistické scény sa v nich miešajú so svetom víl a snov. Ich novátorstvo je v tom, že situačnú komédiu už väčšinou nahrádza komédia charakterová. Potom však nastal veľký obrat v jeho literárnej tvorbe, Corneille začal písať tragédie. Po tragédii **Médea** z roku 1635 vznikla v roku 1637 jeho najznámejšia hra - veršovaná tragikomédia **Cid** s námetom zo španielskych dejín, ktorú sám autor neskôr označil za tragédiu. Dej tohto vrcholného barokového diela sa odohráva v španielskej Seville v polovici 11. storočia. Rodrigo, syn starého dona Diega miluje Chiméne, krásnu dcéru dona Gormasa. Ten však urazí jeho otca a takmer dohodnutý sobáš sa komplikuje, keďže urazená česť si žiada odplatu. Rodrigo pomstí svojho otca, zabije dona Gormasa. Kolotoč sa už nedá zastaviť, pomstu žiada aj Chiméne, aj jej prikazuje česť, aby pomstila smrť svojho otca. Kráľ súhlasí so súbojom Rodriga s rytierom Sánchezom a krásna dievčina je prinútená súhlasiť s tým, že sa stane ženou víťaza. Rodrigo medzitým bojuje s Maurami, porazí ich a stáva sa hrdinom ľudu. Kráľ mu udeľuje čestný titul Cid - Pán. V súboji zvíťazí Rodrigo - Cid a kráľ súhlasí so sobášom Chimény a Cida. Zármatok však Chiméne nedovolí, aby sa vydala za vraha svojho otca. Svadba sa má konať po ďalšej Cidovej výprave proti Maurom, po nútenom ročnom dcérinom smútku za otcom. Kráľ predpokladá, že čas Chiménin smútok zahojí. Táto najznámejšia päťdejtsová Corneillova hra má dokonalú kompozičnú výstavbu a autorovi sa v nej podarilo vynikajúco zachytiť dobovú atmosféru i vykresliť charaktery postáv, ktoré tradične vôľou a rozumom ovládajú svoje vášne. Novozaložená Francúzska akadémia však túto hru ostro odsúdila a Corneille sa na niekoľko rokov odmlčal. Jeho hrdinovia sú však presne takí, akí podľa ideálov klasicizmu majú byť - sú čestní a veľkí vlastenci. V rokoch 1640 - 1651 napísal Corneille svoje najlepšie hry o hrdinoch silnej vôle: **Horacius** - o láske k vlasti, ktorá má prednosť pred osobnou láskou, **Cinna** - o umení veľkoryso odpúšťať slabším, **Smrť Pompejova**, **Polyeuktos**, kresťanská tragédia **Panna a mučenica**. Po komédii **Klamár** Corneillova dramatická tvorba dosiahla svoj vrchol v politickej dráme **Nicomeda**. Po neúspechu tragédie **Pertharita** v roku 1652 sa na 7 rokov utiahol do ústrania, preložil a zveršoval **Nasledovanie Krista** a v rokoch 1659 - 1684 napísal ešte 11 hier. Po úspešnej hre **Sertoria** sa presťahoval do Paríža, mladému parížskemu publiku sa však jeho hry videli príliš suché a komplikované. Literárny súboj Corneilla s jeho rivalom - dramatikom Racinom, ktorého výrazom bola v roku 1670 hra **Titus a Berenika**, vyvrcholil uvedením jeho hry v Paríži týždeň po premiére Racinovej hry na tú istú tému.

Úspešnejší bol mladý Racine. Hoci sa Corneillove hry hrali takmer po celej Európe, po neúspechu svojej tragédie **Suréna** sa v roku 1674 definitívne odmlčal.

Podrobnejšie o ďalších dielach:

Horácius - je veršovaná tragédia, ktorú Corneille napísal na námiet z rímskych dejín, z ich počiatku, keď Rím a mesto Alba bojovali medzi sebou v bratovražednom boji o nadvládu. Vojná sa zredukovala na súboj troch Horáciovcov s tromi Curiaciovcami. Obidva rody sú však navzájom prepojené rodinnými putami. Sabina, sestra Curiaciovcov, je manželkou Horácia. Horácia sestra Kamila je snúbenicou Curiacia. V boji dvaja Horáciovci padnú. Tretí ľstivo zuteká a potom po jednom premôže presilu troch Curiaciovcov. Kamila však preklína víťazstvo svojho brata i celého Ríma. Pohoršený Horácius ju zavraždí, lebo dala prednosť svojej láske pred záujmami vlasti. Kráľovský súd ho však omilostí. Corneille týmto dielom vzdáva hold človeku, ktorý dal prednosť záujmu vlasti pred osobnými záujmami.

Cinna - Corneille spracoval námiet zo Senecovho diela, z vrcholného obdobia rímskych dejín, keď cisár Augustus dal zabiť otca Emílie. Tá odprisaha, že pomstí smrť svojho otca. Sľúbi, že sa vydá za Cinnu pod podmienkou, že zabije cisára Augusta. Maximus, jeden zo sprisahancov však prezradí panovníkovi, čo sa Cinna chystá urobiť. Emília je pripravená za svoje počínanie proti panovníkovi zomrieť, Augustus sa však povznesie nad jej úklady a vinníkov nepotrestá. Naopak, Cinnovi prisľúbi konzulát a sobáš s Emíliou. V celej tragédii sa odráža politické ovzdušie vo Francúzsku niekoľko rokov pred vypuknutím vzbury v Normandii (komploty proti kardinálovi Richelieuovi). Dielo je reflexiou o výhodách či nevýhodách vlády a politiky tvrdej ruky a o zhovievavosti k politickým odporcom. Panovník po dlhých rokoch krutovlády zvažuje, či má podať demisiu alebo potrestať sprisahancov. Autorovo riešenie problému naznačuje podtitul tragédie - Zhovievavosť. Pozoruhodná je aj dramatická stavba tohto Corneillovho diela tým, že je to tragédia bez mŕtvych, autor sa totiž sústredil na vnútornú drámu panovníka Augusta.

Polyeuktos - dráma v piatich dejstvách vznikla v roku 1642 a uvedená bola v roku 1643. Príbeh je založený na živote mučeníka svätého Polyeukta a odohráva sa v Arménsku v dobe, keď boli kresťania v Rímskej ríši prenasledovaní. Polyeuktos bol arménsky šľachtic, ktorý prijal kresťanskú vieru. Hoci jeho rozhodnutie jeho manželka Paulína a jeho svokor a guvernér Arménska Felix najskôr odmietali, jeho mučenícka smrť ich obidvoch napokon priviedla ku kresťanskej viere. Dráma obsahuje aj vedľajší príbeh. Paulínu miluje Ríman Severus a obľúbenec vládcu Decia a verí, že Polyeuktovo obrátenie na vieru mu umožní Paulínu získať. Tá sa však rozhodne zostať pri svojom manželovi. Sám Polyeuktos napokon pred smrťou sám zverí Paulínu Severovi.

Na sklonku života podrobil Corneille ešte svoje hry skúmaniu v diele **Skušky** a v **Rozprave o dramatickej poézii** kritizoval teóriu jednoty miesta, času a deja.

Corneillova poézia u nás vyšla v zbierke **Zmiešané básne**.

Úryvky:

Cid - úryvok z divadelnej hry

Infantka:

Koniec slz, Chiména, bez smútku dovŕš dej
a prijmi víťaza z rúk svojej princeznej.

Don Rodrigo:

Sire, neurazte sa, ak tu, hľa, pred vami
cit úcty u jej nôh pokľaknúť káže mi.

(K Chiméne)

Madame, ja nejdem si pre cenu víťaza,
len moja hlava vám poznove núka sa;
láska mi prekáža, aby som na tom stál,
čo súboj určil mi a vôľou svojou Kráľ.
Ak to, čo pre otca stalo sa, málo vám,
vravte, čo chcete viac, a ja to vykonám!
Mám ešte zvíťaziť v tisícoch súbojov,
pustiť sa v sveta kraj v znamení výbojov,
skrušiť mám armády a sám, čo bájny sok,
prekonať hrdinov z bájí a rozprávok?
Ak moju vinu tým konečne možno zmyť,
všetko viem podniknúť a všetko zavŕšiť.
No ak tá hrdá česť, tá chladná dôstojnosť
bez smrti vinníka na ničom nemá dosť,
nevyzývajte viac ničiu zbraň proti mne;
hľa, moja hlava tu: z vašich rúk jedine
neporaziteľný porážku môže zniesť.
Užite svojich práv: ja prijať chcem svoj trest.
Po takom treste však aspoň to žičte mi,
že z vašich spomienok nebudem vyhnaný,
a keďže moja smrť poslúži vašej cti,
uchovajte si ma v láskavej pamäti.
A vše si povedzte, keď sa vás zmocní žiaľ:
„Len preto mŕtvy je, že ma tak miloval.“

Chiména:

Rodrigo, vstaň už.

(K donu Fernandovi)

Sire, riekla som primneho,
než môžem zaprieť snád' a odrieknuť sa ho.
Rodrigo cnosti má, ťažko im odolať,
a keď kráľ rozkáže, teda sa treba vzdať.
Ale či manželstvo, čo súd váš dáva mi,
môžete strpieť, Sire, vo svojom svedomí?
Ak moju povinnosť v tom zväzku vidíte,
či v spravodlivosti svojej mu žičíte?
Ak sa už Rodrigo stal takou nesmiernou
hodnotou pre ríšu, ja mám byť odmenou
za jeho služby vám a trpieť rečami,
že otca môjho krv na rukách prischla mi?

Don Fernando:

Čas ospravedlnil mnohé, čo sprvu snád'
zdalo sa nectné byť, ba hriešne na pohľad.
Rodrigo po boji má právo na teba
a jeho musíš byť; náhlit' však netreba;
kebych ťa mu dal hneď čo cenu víťaza,
ja nepriateľom len cti tvojej stal by sa.
Odkladom svadby sa záväzok neruší,
veď sľub svoj časove nepodmienila si.
Vezmi si rok, ak chceš, na osušenie slz.
Ty zatiaľ, Rodrigo, sa svojich Maurov drž.
Keď si ich premohol na našom území,
zmaril ich zámery na vode, na zemi,

teraz im v pätách chod' a zanes vojnu k nim,
ved' moju armádu a ríšu spustoš im;
už pri tom mene Cid schváti ich strach a des:
pánom ťa nazvali, kráľom ťa spravia tiež!
No pri výbojoch hľad', jej vždy nech verný si;
vráť sa, ak možné to, jej ešte hodnejší:
činmi sa mužom staň tak veľkej hodnoty,
že nájde slávu v tom, keď ženou bude ti...

(podľa textovej interpretácie Jozefa Felixa preložil Ján Smrek)

Horácius - záver divadelnej hry

Vo všetkých končinách sveta sa stalo zvykom
vzácnymi sľubmi sa zaliečať panovníkom.
Málo však býva tých, čo vedia v slove stáť
a svoju prísahu skutkami dokázať.
Ubrániť kráľom trón, ba ďalší dobyť pre nich,
tú schopnosť alebo dá najlepším z vyvolených,
čo v osudových dňoch posilnia štát a moc.
A preto nad nimi súd stráca právomoc...
Ten skutok napokon v dejinách nie je nový:
ak ho až dosiaľ Rím premlčal Romulovi,
ktorý mu život dal - môže ho znovu zničiť
od muža, čo mu dnes vydobyl moc a česť.
Nuž Horácius, ži. Odpúšťa sa ti vina!
Udatné víťazstvo ju z teba navždy sníma -
ved' ťa k nej donútil len ušľachtilý cit
a ten, kto ctí si vlasť, musí ťa pochopiť.
Nažívaj v pokoji a oddane slúž vlasti
a svojho žalobcu už nemaj viacej v zášti.
Tiež z neho láska a povinnosť vravela -
preto sa odhodlaj vidieť v ňom priateľa.
Chápem vás, Sabína... no aj v tom veľkom žiali
dokážte, že ste sa bolesti nepoddali.
Zadržte prúdy síz a nerozvážnych slov,
nech vo vás vidí Rím sestru troch hrdinov.
Na zajtra obeť nebesiam dlhujeme...
darmo však od bohov prejavy priazne chceme -
ak nik z nej nestihne poškvru kľatby zmyť,
žreci ju nemôžu na oltár položiť.
Lež jeho otec sám zo žertvy kľatbu zruší,
keď pokoj navráti dcérinej mŕtvej duši.
Jej smrť ma sklúčila. Nuž aspoň teraz chcem
splatiť a nahradiť jej nedosnený sen:
keď osud dopustil, aby tá istá sila
v jeden deň snúbencov o život pripravila,
nech ich dnes prichýli spoločný tichý krov
a verne spočinú pod jednou mohylou.

(preklad Gizela Gáfriková - Slavkovská a Štefan Caltík)

Myšlienky:

„Cidov kord vyšermoval miesto nasledujúcim veľkým spisovateľom, najmä Racinovi a Moliérov.“ (Jozef Felix)

„Krásou alexandrinov sa vyznačujú všetky Corneillove diela a pôvab jeho Cida priťahoval obecnosť i v ďalších vekoch. Dve storočia po Corneillovej smrti prvý nositeľ Nobelovej ceny za literatúru, Sully Prudhomme, zdôrazní zdravú silu jeho veršov, vracajúcich do srdca vznešenosť a odkrývajúcich hrdinský charakter národa. Na margo Cida napíše jednu z najstručnejších, ale i najvýstižnejších charakteristík tejto hry:

Srdcia nám tragický dej Chimény i Cida
dojme a zdvihne výš, keď odhalíš ich cit,
čo lásku ohnivú si krutým pôstom vydá
a pre krv núti ju s povinnosťou sa biť.“
(Viliam Turčány)

„Nie je dôležité to, že v Corneillových tragédiách vystupovali králi - v tragédiách vystupovať museli! - ale dôležité je to, ako Corneille dal vystupovať týmto kráľom, ako ich koncipoval a čo nimi a cez nich vyjadroval... Ak si z tohto hľadiska všimneme dve Corneillove tragédie, nasledujúce po Cidovi, a to tragédiu Horácius a tragédiu Cinna (obe z roku 1640), zistíme, že hoci v nich ide o deje celkom odlišné, v oboch vystupuje ten istý typ vladára, ako bol don Fernando v Cidovi. Všetci traja panovníci - don Fernando v Cidovi, Tullius v Horáciovi i Augustus v Cinnovi - sú tri varianty jedného typu vladára. Všetci sú predovšetkým akýmisi predstaviteľmi spravodlivosti, poriadku a rozumu. Slovo „rex“ - kráľ tu znamená „lex“ - zákon. Tento zákon, ktorý nie je daný nimi, ale všeobecne uznávanými zásadami spravodlivosti, všetci chránia a v kritických chvíľach jeho narušenia znovu nastoľujú. V tom - a jedine v tom - spočíva ich poslanie, ba to ich vyvyšuje až do platnosti symbolu polobožského...“ (Jozef Felix)

„Sám Napoleon tak visoko ceňiu tje viššie letu mišlienki, že povedau raz: „Francúzsko za veľikú časť svojích skutkou veľikích má Corneillovi sa čo poďakuvať.“ (Jozef Miloslav Hurban, Slovenskje pohľadi, 1846)

Zaujímavosti:

V roku 1634 mal už Corneille z sebou vydanie troch hier, vtedy ho rouenský arcibiskup poveril, aby napísal oslavnú báseň pre kráľa Ľudovíta XIII. a pre kardinála Richelieu. Corneillova spolupráca s kardinálom pokračovala aj v neskoršom období. V roku 1640 dokonca Richelieu sprostredkoval súhlas otca dievčaťa Marie, do ktorej sa Corneille zaľúbil, so sobášom. Toto manželstvo prinieslo spisovateľovi šesť detí, z ktorých dve predčasne zomreli.

V roku 1636 vraj stretol Corneille v Rouene pani De Chalon, ktorá mu vnukla myšlienku inšpirovať sa španielskym divadlom. Tak vzniklo v roku 1637 jeho vrcholné dielo Cid. Hra bola veľmi dobre prijatá kráľom i kráľovnou, kardinál spočiatku skôr žiarlil na jeho úspech a spôsobil aj odmietnutie hry Akadémiou. Napokon však Akadémia uznala kvality tejto hry i jej tvorcu.

V roku 1670 požiadala anglická princezná Henrieta, manželka Filipa Orleánskeho, dvoch významných autorov tej doby, Jeana Racina a Pierra Corneilla, aby obaja napísali svoje verzie veršov o láskach Bereniky. Princezná si napokon vybrala a podporila dnes slávnu tragédiu Jeana Racina Berenika. Corneillova verzia Titus a Berenika bola neúspešná, neskôr ju prepracoval jeho priateľ Moliere.

V päťdesiatych rokoch 20. storočia hosťovalo v Bratislave francúzske divadlo Theatre national populaire pod vedením Jeana Villara. Titulnú rolu Cida vtedy hral slávny divadelný a filmový herec Gérard Philippe, ktorý mal Cida najradšej zo svojich postáv. Je príznačné, že

keď tento herec predčasne zomrel, pochovali ho v červenom Cidovom plášti. Možno v tom vidieť - okrem iného - aj hold starému francúzskemu dramatikovi.

Slovníček:

Čo je alexandrín?

Je to dvanásťslabičný a trinásťslabičný vzostupný verš so záväznou intonačnou prestávkou po tretej stope (šiestej slabike). Alexandrínske verše sa spájajú do dvojverší, ktoré sú zviazané spoločným (združeným) rýmom. Názov sa odvodzuje od francúzskeho eposu o Alexandrovi Macedónskom, ktorý vznikol v 12. storočí a jeho autori Lambert le Tort a Alexander de Bernay použili v ňom alexandrínsky dvojverš. Neskôr sa stal typickým veršom francúzskej klasickej tragédie. Používal ho napríklad Pierre Corneille vo svojich veršovaných tragédiách. V slovenskej poézii sa názvom alexandrín označuje štúrovský dvanásťslabičník. Nájdeme ho aj v básni Jána Bottu Smrť Jánošíkova.